లోగిలి

అపరాహ్ణం.

అగ్రహారం వీధి. ఆ చివరి నుంచి ఈ చివరకు రెండుసార్లు తిరిగాడు ఆ ఆసామీ.

ఎవరి ఇల్లో వెదుకుతున్నాడు. ఊరంతా మారిపోయింది. ఎవరినడగాలి?

యాజులు గారిల్లు పెద్దవీధిలోనని తెలుసు. కాని ఏనాడో నలభై ఏళ్ళ క్రిందట చూసినదాయె. వాళ్ళు ఇంకా ఈ ఊళ్లోనే ఉన్నారనే దేముంది? పిల్లలంతా పెద్ద పెద్ద వాళ్ళయిపోయి ఉంటారు. వృద్ధాప్యం. ఎవరి దగ్గర ఉన్నారో ఏమో తనకి తెలిసిన బుగతగారు.

ఉద్వేగం ఆగలేదు. పట్నంలో ఠక్కున రైలు దిగాడు. ఎన్నాళ్లయింది!

తన చిన్నతనంలో ఇంత ఊరేది?

పట్నానికీ పాలేనికీ నడకతప్ప మరో గత్యంతరం లేదు. మూడుకోసులూ నడవాల్సిందే సూది కావాల్సినా.

అయితేనేం. పంతులుగారింటికెళితే అమ్మ దగ్గర అప్యాయత దొరికేది.

అప్పడూ! బువ్వ తిందువు గాని, పెందరాడేపని పూర్తి చేసుకునిరా. అనేవారు ఆ ఇల్లాలు, మాతల్లి మాలక్ష్మి.

"ఏమండి!..... సార్!" అప్పలస్వామి కొంచెం బిడియం అనిపించింది. "బాబూ! చాలా కాలం నాటి మాట! ఈ వీధిలో సోమయాజులు గారని బుగతగారు ఉండేవారు. వారి ఇల్లు గుర్తు పట్టలేకపోతున్నా..... అగ్రహారం వీధి ఇదే కదూ!

"అగ్రహారం వీధి ఇదే... కానయితే సోమయాజులుగారని నే వినలేదే. సుమారు ఎంత వయసుంటుంది?.... ఆయన ఎందులోపనిచేస్తున్నారు?"

"పనా? ఆయనకి పనేమిటి? పెద్ద బుగత...... పాలెంలో భూములు సగం వారివే. ఇక వయసంటారా? ఏ ఎనభయ్యో ఉంటాయేమో! ఇళ్లన్నీ మారిపోయాయి. వీధిలో చాలా డాబాలూ, మేడలూ లేచిపోయాయి. ఏ ఇల్లు వారిదో తెలియడంలేదు. నేను చూసిన ఊరేనా అనిపిస్తోంది. వారిని ఓ మారు చూసి పోవాలని వచ్చాను.

"పేరేమిటన్నారు?"

"సోమయాజులుగారు."

"నాకు తెలిసి ఆ పేరుగల వాళ్లెవరూ ఇక్కడ లేరు. అసలు అంత పెద్దాయన ఈ వీధిలోనే ఉన్నట్టు లేదు..... అటు ఆ నాలుగో డాబా ఇల్లు ...... ముందు కొబ్బరి చెట్టుందే అక్కడ భోగట్టా చెయ్యండి! కుక్కలుంటాయి. సుమండీ! జాగ్రత్త! ఇంతకీ ఏ ఊరు నుంచి వస్తున్నారు?"

"ఢిల్లీ నుంచి"

"ఓహ్! ఉద్యోగమా!"

"రాజ్యసభ సెక్రటేరియట్‌లో పని చేసే వాడిని....... రిటైరైపోయాను."

"క్షమించండి! నాకు పని ఉంది.......... డాబా ముందు అడగండి......"

అప్పలస్వామికి గుండెల్లో ఏదో గుబులు. ఢిల్లీలోనే మనుషులు పరుగులు పెడుతున్నారనుకుంటే ఈ పట్నంలోనూ అంతేనన్నమాట.

అసలు తన వెర్రి గాని ఏ నాటి మనిషో ఆయన ఇంకా ఇక్కడే ఉంటారా? పిల్లలందరూ ఎదిగి ఏఏ ఊళ్లు వెళ్లి పోయారో............

డాబా ఇంటి ముందు ఆగాడు ఆయన.

ఏమండీ! సోమయాజులుగారని........ ఓ పెద్దాయన......

అల్లదిగో....... పెంకుటిల్లు.... పెణక జారిపోతోందే అదే.. ఏమైనా... బాకీ...

ఛ... ఛ.. అదేం కాదండి....

అప్పలస్వామికి కొంచెం బాధనిపించింది. బుగతగారి గురించి ఎందుకలా అన్నాడయన! ఏదో కుర్రతనం అని సరిపెట్టుకున్నాడు.

పెంకుటింటి ముందు తారాట్లాడుతున్నాడు. వీధి తలుపులు వేసి ఉన్నాయి. ఇల్లు ఏకారణం చేతనో చిన్నదయినట్టుంది. భూమిలోకి దిగిపోయినట్టుంది. చూరుబల్ల పోయింది. పెణక కుంగి పోయింది. ఎప్పుడు పడిపోతుందోనన్న భయం కలిగిస్తోంది.

అరుగు మీద కొచ్చాడు.

తలుపు తెరచుకుంది. ఇద్దరు బ్రాహ్మలు బయటకువచ్చి రొంటిలో డబ్బులు దోపుకుంటూ వెళ్లిపోయారు.

కొంపతీసి సోమయాజులుగారు చనిపోలేదు కదా!

ఛి, ఛీ! ఎందుకింత చెడ్డ ఆలోచన వచ్చింది. ఆయనను చూడాలనే ఆతృతతోనే కదూ తను ఇంత హటాత్తుగా అక్కడ దిగింది!

తలుపు దగ్గర పిలవడానికి ధైర్యం చాలలేదు. తలుపు మళ్లీ తెరచుకుంది.

లోపల నుంచి ఓ ముసలావిడ ఎంగిలాకులు తెస్తూ అరుగు మీద మనిషిని చూసి తలుపువారకు వెళ్లిపోయింది.

"అమ్మా!" మరి ఉండబట్టలేక పోయాడతను. ఆమె విస్తరాకులు వీధిలో గిరాటేసి గిరుక్కున తిరిగి లోపలకు వెళ్లింది.

"ఎవరు కావాలి బాబూ!"

"పాలెం రైతు వీరాస్వామి కొడుకు అప్పలస్వామిని... సోమయాజులు గారిల్లు...?"

"ఇదే లోపలకు రండి."

ఆవిడ లోపలకెళ్లి వసారా గోడ వెనుక నుంచి చెప్పింది.

"వీరాస్వామంటే పాలెంలో ఒకప్పుడు మా రైతు కదూ..... అదే నాటి రోజులు... ఉండు...జ్ఞాపకం వస్తోంది.... పెంటమ్మ... అప్పుడు... ఇంత ఉండేవాడు అప్పుడు..."

"అవునమ్మా ఆ అప్పుడిని నేనే.... పెంటమ్మ నా చినచెల్లి... బాబుగారు..."

తెలుస్తూనే ఉన్నా వివరాలు కోసం- తన అశ్రు తర్పణానికి నాందిగా, సానుభూతి చూపడానికి ముందుమాటగా అడిగాడు.

"కాలం చేసి ఆరేళ్లయింది..." ఈ రోజు వారి అబ్దికం "... పెద్దబ్బాయ్!"

రామస్వామికంటే బాగా చిన్నతను ఒకాయన గాపంచా కట్టుకుని వచ్చాడు.

"క్షమించండి! అబ్దికం కదా! అంతా మడిలో ఉన్నారు. నాకు తెలియక..."

"ఏం ఫరవాలేదు. నాన్న మీకు బాగా తెలుసా!"

"తెలుసా?! ఎంత మాట బాబూ! అప్పటికి మీరు పుట్టలేదసలు. నేనింతవాడిని కావడానికి కారణం ఆ అయ్యచలవ. మన అమ్మగారి ఆశీర్వచనం... వారు పోయారని కూడా నే నెన్నడూ వినలేదు. నేను ఇటువచ్చే నలభై ఏళ్ళు దాటి పోయిందేమో. దేశం రాగానే ముందు తమ ఇంటికే రావాలనిపించింది. రైలు దిగాను... అయితేనేం వారిని చూసే అదృష్టం నాకు లేదు.... తమకి... భోజనానికి వేళ.. నాకు సెలవు ఇప్పిస్తే సాయంకాలం తీరికగావచ్చి దర్శనం చేస్తా...."

"ఫరవాలేదు... నాన్నగారికి మేం ఏం చెయ్యలేకపోయాం... చాలా రోజులు వరకూ వారికి సంతు లేదని బెంగ. మేం పుట్టుకొచ్చాక ప్రయోజకులం కాలేదని ఆరాటం.. నాకు చదువు అబ్బలేదు.. నాన్నగారే లారీలో పెట్టేశారు.... ఇప్పుడు డ్రైవరుగా ఉన్నా."

గావంచా కట్టుకున్నా ఆయనలో విచారంలేదు. "బాబూ కాలం మారింది.... అమ్మగారిని ఇలా చూస్తాననుకోలేదు. తల్లి లేని బిడ్డనని నన్ను చాలా అప్యాయంగా చూసేవారు. మీరే చూశారుగా. అప్పడని నన్నింకా జ్ఞాపకం ఉంచుకున్నారు బాబూ, తమ తోబుట్టువులు..." అప్పలస్వామికి వివరాలు వినాలని ఆశ. "అప్పుడూ ఋణానుబంధం ఉంది కాబట్టే బాబు అబ్దికం నాడు వచ్చావు. భోక్తలు వెళ్లారు. నువ్వు కాళ్లు కడుక్కో...."

రామస్వామికి కాదనాలని లేదు. కాని వెళ్లడానికి మనసు రావడంలేదు. వారి పంక్తిన భోజనం... తన చిన్ననాడు ఆ ఆలోచన అవకాశమేలేదు. వారు పంక్తిలో భోజనం పెడతారా? పెడితే ఈ పట్లాంతో.... ఎలా?

"ఎందుకు లెండమ్మగారూ.... నే వెళతా..!"

"ఎంతమాట! నా బిడ్డలాంటి వాడివి.... ఆయనకు నువ్వంటే ఎంత అభిమానమో... ఆయన నాటి అభిమానమే నేటి మా ఊపిరి... చితికి పోయాం... భూములు పోయాయి.. మా అంతస్థు పడిపోయింది. పూర్వపు గౌరవం మాకు లేదు.... కాయకష్టం చెయ్యడం రాక ఇతరుల శ్రమతో బ్రతుకుతూ అందరితో పాటు మాకూ ఈ స్థితి వచ్చింది... ముందు భోజనానికిలే. తరువాత తీరికగా మాట్లాడుకుందాం. లక్ష్మీ, మరో విస్తరి వెయ్..! పాత కాలం చనువుతో నువ్ అనేస్తున్నాను ఏమనుకోకు నాయనా..."

రామస్వామి గోడవారికి కూచున్నాడు. పంక్తిలో బుగతగారబ్బాయి, మనవడూ, మనుమరాలూ ఉన్నారు. వడ్డిస్తూ ఆవిడ మాటాడుతూనే ఉంది.

"ఆదరించడానికి ఈనాడు మా దగ్గర అయివేజులేదు... కాని పాత కాలం మనుషులం. మీ నాన్న ఉండగా మాకు భూమి తగాదాల్లేవు. పంట ఇంటికొచ్చేది. రాజాల్లాగా బ్రతికాం. కాని ఇప్పుడు

కాలం మారిపోయింది."

"మీ పంక్తిన.... ఆ రోజుల్లో ఎన్ని గుండెలుండాలి! మీరు ఆదరించేరనుకోండి!"

"అలా కాదు బాబూ! మారుతున్న కాలంతో మనమూ మారాలి. రైతైనా. బుగతైనా పంక్తిలో ఉండాలన్నదే ఈ నాటి మార్పు. నువ్ నా పెద్ద కొడుకువనుకుంటున్నా.... ఈ రోజు వచ్చావ్! ఎవరు పిలిచారని? అదే ఋణానుబంధం... ఆయన ప్రసాదం తినాలని ఆయన ఆశీర్వచనం పొందాలని ఆ భగవంతుడి నిర్ణయమన్నమాట... నూలు పచ్చడి వేయించుకో.. లక్ష్మీ, గారెలు వడ్డించు..."

రామస్వామికి బెరుకు పోయింది. హాయిగా భోజనం చేస్తూ అడిగాడు.

"అమ్మా తమకి.......... ఆడపిల్లలు......?"

"వీడికంటే పెద్దది మొన్ననే పోయింది... ఇద్దరి పిల్లలు తల్లి... వాళ్ల పిల్లలు పెద్దవాళ్లయినా మేం పెట్టు పోతలు పొయ్యడం లేదని ఈసడింపు... అది పోయిందని చెప్పడం కంటె ఘోరమైన విషయం.... నూతిలో దూకి పోయింది. భర్త ఇంకొకర్తిని తీసుకొచ్చి ఇంట్లో పెడితే ఏం చేస్తుంది. ఆ స్థితికి దిగజారిపోయాం...... మమ్మల్ని ఇప్పుడు ఎందుకు గౌరవించాలి?.... అందుకే గౌరవించరేమో!"

కూతురు పోయిందన్న విషయం కంటే వాళ్లు దిగజారిపోయిన విషయం ఆవిడకు వేదన కలిగిస్తున్నట్టు రామస్వామి అర్థం చేసుకో గలిగాడు. ఉన్నతుల పతనం సామాన్యుల పతనం కంటె వెయ్యి రెట్లు బాధను కలిగిస్తుందని తను ఎక్కడో చదివాడు. ఎలాంటి కుటుంబాలు ఎలా దిగజారి పోయాయి.

భోజనాలయ్యాక బయట వసారాలో కూచున్నాక అన్నాడు. "అమ్మా బాబుగారి చలవ. మీ ఆశీర్వచనం...మీ రన్నట్టు ఆ బంధమే నన్ను ఇవాళ నేననుకోకుండానే లాక్కొచ్చింది. మీ ఋణం ఎల తీర్చుకుంటానో."

"అంత మాటనకు...బాబుగారు చిన్న వయసు నుంచీ చదువుకుంటున్న పిల్లలందరి ఎడలా అపేక్ష చూపేవారు. శ్రమ ఒకరిది. సుఖం ఒకరిది కాకూడదనే అనేవారు. చితికి పోయినా అందుకే మేం కాయకష్టం మీదే బ్రతుకుతున్నాం. లారీ డ్రయివరయితేనేం...ఒకర్ని యాచించకుండా బ్రతక గలుగుతున్నాం... భగవదేచ్ఛ!"

"చినబాబూ...మీ అబ్బాయి, అమ్మాయీ...చదువుకుంటున్నారా?"

"పెద్దాడు టెన్త్ ఫెయిల్ అయ్యాడు...కష్టం విలువ మా తాత ముత్తాతల్లాగే వాడికీ తెలియదు...నాకూ ఆ వయసులో తెలిసేది కాదు గారంవల్ల...ఏదో సినిమాహాల్లో పనిచేస్తున్నాడు."

"అమ్మా తమరు భోజనం చెయ్యలేదు. వెళ్లండమ్మా! మీరు భోజనం చేసి రండి. నేనూ బాబూ మాటాడుతూ ఉంటాం." అప్పలస్వామి అన్నాడు

ఆవిడ లోపలకు వెళ్లింది.

"బాబూ! నా కంటే మీరు చిన్నవాళ్లు. నేను మీ ఇంట్లో తిరిగే రోజుల్లో మీరు పుట్టనేలేదు...మీ నాన్నగారు నాకు చేసిన ఉపకారం మనిషిగా నేను మరచిపోలేను. అమ్మగారూ పెద్దవారయిపోయారు. మీతో చెప్పకేం...ఆరోజులూ ఆ అభిమానాలూ వేరు. మా అన్నదమ్ములు చూడండి నా దగ్గరకురారు. నే వెళ్లినా నన్నెవరో అన్నట్టు ఎరుసుగా చూస్తారు. అస్థి అడుగుతానని భయం. నేను ఢిల్లీ మనిషిని..నేను

వాళ్ల మధ్య ఉండలేనని వాళ్ల వాదన. నాకు కావల్సింది ఆస్తి కాదు. తోబుట్టువుల ఆప్యాయత. అది నాకు లేదు. ఆస్తి అక్కరలేదని చెప్పడానికే వెళుతున్నా.."

రామస్వామి గొంతులో ఆవేశం.

"ఏం చేస్తాం బాబూ! డబ్బు రోజులొచ్చాయి...మా చిన్నాన్నలూ నన్ను పలకరించరు...డబ్బుతో పాటు మేం కులమూ పోగొట్టుకున్నామనే వారి భావన. ఒక విధంగా అది నిజమేనేమో! నాకున్న ఒక్క కూతురి పెళ్లి చేస్తే ఈ పెంకుటింట్లోంచి పాకలోకి పోవాల్సిందే. భూములూ ఆస్తులూ పోయాయి. చదువు అబ్బలేదు...స్వశక్తి మీద ఆధార పడడం నేర్చుకుంటున్నానే కాని బంధువులతో చిన్న చూపు తట్టుకోలేక పోతున్నా. అబద్ధాలూ అన్యాయాలూ వీటికి పాల్పడ నక్కరలేకుండా జీవితం ఈమాత్రంగా గడపగలిగితే అంతే చాలు."

"నీకెంతమంది పిల్లలు బాబూ!"

ఆవిడ భోజనం ముగించి బయటకొచ్చి అడిగింది.

"పెద్దది ఢిల్లీలోనే పని చేస్తోంది. ఒక పంజాబీ అబ్బాయిని పెళ్లి చేసుకుంది. నేను కాదనలేదు. మన మాటలూ, మన మనసులూ వాళ్లకి అర్థం కావు. వాళ్లని అర్థం చేసుకోవటమే మనం చెయ్యాల్సిన పనేమో! అబ్బాయి ఇంజనీరుగా ఉన్నాడు. తెలుగు పిల్లను చేసుకుంటే బాగుంటుందని ఆలోచన. వాడేం చేస్తాడో! నాకు భార్యలేదు. రిటైరైపోయాను. నాకు విచారాలు లేవు. లేకుండా చేసుకుంటున్నాను."

"సంతోషం బాబూ! ఆశీర్వచనం.!"

"అమ్మగారూ, నాదొక చిన్న కోరిక."

"చెప్పునాయనా!"

"మీకు నేను చాలా చాలా ఋణపడి ఉన్నాను. నాకు విద్యా భిక్ష పెట్టింది మీరు. బుగతగారయితే కనుమరుగయిపోయారు కాని భగవంతుడి దయవలన మిమ్మల్నయినా చూడగలిగాను. అసలు సంగతి మీదగ్గర దాచడమెందుకు కాని...మా అయ్యనాచిన్నతనంలోనే నాకొక మాట చెప్పాడు."

'ఒరి నాయనా, అప్పుడూ! బుగతల్లోనూ, భూకామందుల్లోనూ కూడా శానా మంచోళ్లున్నారు. మన బుగత మడిసికాడు. దేవుడు. ఇలాపింటోడు కోటి కొకడే అంటాడు. మీ యక్క పెద్ద మడిసయితే..ఆ రోజు సేత కానిలేదు. సెయ్య ఒల్సినవి సెయిక తప్పదు. దేవుడిలా గొచ్చినాడు. ఆయాలెందుకో! కల్లంకాడి నుంచి కబురు. లగెత్తుకెల్లినా! ఆరికెలా తెలిసిందో రొంటి నుంచి బొత్తిడు నోట్లిచ్చినాడు. పోని అది సరేననుకో...మీ అన్ననడుగు. బొట్టి పెల్లి కర్సులికి రెండు వేలవుతాయన్నారు. రెండు వేలేటి? నేనెక్కడ? పూట బత్తిం పుల్లెఎలుగూ ఇది గందా మన బతుకులు. నువ్వేటి కాలేజేటి? నీకు ఎంత కరుసవుతుంది. ఎలాగిస్తన్నాడో ఆ దేవుడి కెరుక! నా సెరమం సెప్పులు కుట్టించినా నీ ఋణం తీర్చుకోలేను. బుగతా! అంటే అదేటెదవా! నీ బిడ్డేటి నా బిడ్డేటి. ఆడు సదూకుంటన్నాడు. అంతే! నా బిడ్డయితే సదూకుంటానంటే సదూ సెప్పించ ననేస్తానేట్రా..... అయమ్మ బుగతే అనుకుంటే అంతకంటే అన్నపూర్ణమ్మ..... 'ఈరాసామీ, నీ కష్టం మేం తింటూనే ఉన్నాం. పిల్లోడు సదూకోనీ!' అనేది. పెంటమ్మ నీ బొట్టే కాదు ఈరాసామీ నా బొట్టే అయితే పెళ్లి చేసుకోమా! అన్నది. అంతే బుగత లెక్కెట్టి రెండేలు ఇచ్చేసినాడు. అలపింటి మడిసి ఋణం నేను తీరుసుకోలేన్రా....నీకు బగమంతుడిచ్చినపుడు

నువ్ ఆ ఋణం తీర్చుకోరా! అల్ల దీవెన బగమంతుడు దీవెన్రా....నాకయినా నీకయినా నీ సంతుకయినా అల్ల దీవెనలే బగమంతుడి దీవెనలు.... అల్ల ఋణం తీర్చుకో.......'

"....అమ్మా, ఇవీ మా నాన్ననాకు చాలసార్లు చెప్పిన మాటలు....."

"నీ అభిమానం కాని చేసేవాళ్లం మనంకాదు బాబూ! ఆ భగవంతుడి దయ నీ మీద ఉంది. నీ చదువుకి ఎవరో సాయం చేయాలి. మా చేత చేయించాడనుకో...అది నీ పుణ్యం మా గొప్ప కాదు...."

"అలా కాదమ్మా, అభిమానానికి విలువకట్టడం నా ఉద్దేశం కాదు.....ఆ మహానుభావుడికి నా అశ్రు తర్పణంతో పాటు ఈ లోగిలికి నేను ఋణపడి ఉన్న దానిలో లవలేశం నేను తీర్చడం నా విధి. కాదనకండి. ఇందులో వడ్డీ లేదు. అసలూ కాదు. లెక్క లేని ఆదరానికి స్వర్గాన్న ఉన్న ఆయన చల్లని చూపుకీ మీ ఆశీర్వచనానికీ వెల ఎవరు కట్టగలరు...... ఈ సొమ్ముంచండి......నా పిల్లలకి మీరెవరో నేను రోజూ చెబుతూనే వచ్చాను....వాళ్లనూ ఆశీర్వదించండి!"

జేబులోనుంచి డబ్బు తీసి ఆవిడ కాళ్ల దగ్గరుంచి వసారా గోడకి ఉన్న పెద్ద ఫోటోకి చేతులు జోడించి కళ్లు మూసుకున్నాడు రామస్వామి.

ఆంధ్రసచిత్రవారపత్రిక

19-10-1984.